

Bartoněk, Antonín

[Webster, Thomas Bertram Lonsdale. From Mycenae to Homer: a study in early Greek literature and art]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1960, vol. 9, iss. E5, pp. 132-134

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109805>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V předposlední kapitole práce nastiňuje pak Chadwick v hrubých obrysech obraz života v mykénském Řecku, a proti Dokumentům tu uvádí některé nové podrobnosti z výsledků bádání v posledních letech. Nakonec pak hovoří v krátké kapitole o perspektivách dalšího vývoje mykénologických, a vůbec egejských studií. Ke knize je připojeno několik vybraných mykénských textů v prepise latinkou a jako zvláštní příloha i seznam znaků lineárního písma B s jeho předpokládanými slabičnými hodnotami.

Antonín Bartoněk

T. B. L. Webster, From Mycenae to Homer: a Study in Early Greek Literature and Art. London, Methuen 1958. Stran XVI + 320 + 12 tab. + 1 mapka. Cena 25s.

Prof. Webster, významný anglický grecista, se zabývá již řadu let jak otázkami vztahu mykénské kultury k starověkým orientálním kulturám, tak i problematikou mykénských tradic v staré řecké epice, především v Homérovi, i v archaickém řeckém umění. Zejména plodným se stalo toto jeho úsilí od té doby, co se podařilo M. Ventrisovi a J. Chadwickovi rozluštit lineární písmo B a otevřít tak další cesty, vedoucí k důkladnějšímu poznání mykénskému světu a jeho vzdělanosti. Z menších Websterových prací, jednajících o těchto otázkách, sluší tu z posledních let uvést zejména tyto časopisecké studie: *Pylos Aa, Ab Tablets*, BICS 1 (1954), 11—12; *Pylos E Tablets*, BICS 1 (1954), 13—14; *Additional Homeric Notes*, BICS 1 (1954), 15—16; *Homer and the Mycenaean Tablets*, Antiquity 113 (1955), 10—14; *Homer and Eastern Poetry*, Minos 4 (1956), 104—116; *On the Track of Mycenaean Poetry*, Classica and Mediaevalia 17 (1956), 149—176; *Early and Late in Homeric Diction*, Eranos 54 (1956), 34—48.

Recenzovaná kniha navazuje na tyto studie, ovšem svým rozsahem představuje unikátní dílo svého druhu, které čtenáři nejen zprostředkuje Websterovo řešení uvedené problematiky, nýbrž ho seznamuje i s bohatým materiálem z nejrůznějších oblastí života ve východním Středomoří, jak se utvářel do začátku prvního tisíciletí př. n. l.

Dílo se skládá z devíti kapitol. V první z nich (str. 7—26) pojednal autor o zachovaných písemných památkách z východního Středomoří; zvláštní pozornost je tu věnována společenské a hospodářské interpretaci mykénských tabulek, zejména textů z Pylu, a jejich srovnání s obdobnými nálezy především ze západní Syrie (Alakakh, Ugarit). W. tu přináší velmi mnoho cenného materiálu, u mykénských textů je však nepochybně až příliš důvěřivý k jejich dosavadním interpretacím, neboť ty dodnes nejsou často ještě zcela zaručeny; platí to např. i o tak všeobecně rozšířeném názoru, jako je domněnka, podle které se pod termínem *wa-na-ka* skrývá osoba vrchního vládce (srov. o tom více v tomto čísle SPFFBU, str. 163).

Druhá kapitola (str. 27—63) je věnována rázu mykénskému, a vůbec egejskému umění. W. má nepochybně pravdu, když zařazuje umění egejské oblasti do širší kulturní souvislosti, která zahrnovala celé východní Středomoří, avšak přemíra orientálních paralel, které autor v Egeidě nachází, dává podnět k otázce, v čem vlastně tedy mezi těmi všemi cizími vlivy spočíval domácí přínos Egeidy ve výtvarném umění. Jestliže si egejské předindoevropské obyvatelstvo dovedlo vytvořit již koncem 3. tis. př. n. l. písmo, jehož spojitost s ostatními předoasijskými písemnými systémy je dosud otevřenou otázkou, měli bychom právo očekávat, že i samostatný přínos Egeidy ve výtvarném umění bude dosti významný. — Pozoruhodný je v této kapitole autorův pokus identifikovat na rozmanitých uměleckých památkách známá řecká božstva. I tu je však W. při zjišťování jejich mykénského původu příliš důvěřivý k výsledkům, plynoucím z interpretace mykénských textů; tak např. izolovaný výraz *di-wo-nu-so-jo* z fragmentární pylské tabulky Xa102 nijak sám o sobě neopravňuje k často vyslovovanému tvrzení, že byl kult Dionysův mykénským Řekům znám.

Ve třetí kapitole (str. 64—90) sebral W. velké množství materiálu pro to, aby zařadil předpokládanou mykénskou poezii — tak jak je podle W. možno vykonstruovat její obraz

z mykénského výtvarného umění a z Homérského eposu — do zmíněné širší kulturní oblasti východostředomořské. Je až s podivem, kolik předoaasijských paralel dovedl W. nalézt jen v obou Homérových básních. Budiž tu však řečeno, že obdoby, které tu W. nashromáždil, představují opět jen maximum motivů, které mohly být vůbec do Homérových básní z Východu převzaty, ať přímo či hlavně prostřednictvím mykénské poezie; ve skutečnosti mohlo však velmi mnoho z nich vzniknout i zcela nezávisle.

Samotné mykénské poezii je věnována čtvrtá kapitola práce (str. 91—135). Ta obsahuje vlastně rozbor těch elementů v Homérových básních, které je možno pokládat za mykénské. Websterův zájem je tu přitom zaměřen hlavně k světu materiální kultury, kdežto jen poměrně málo místa je věnováno rozboru jazykových paralel, které lze nalézt mezi Homérem a mykénskými tabulkami (nejnověji o tomto tématu souhrnně pojednal P. Chantraine, *Conséquences du déchiffrement du mycénien pour la philologie homérique*, *Athenaeum* 46 [1958], 314—327).

Jedna z nejceněnějších kapitol Websterovy práce je její další, pátá kapitola (str. 136—158). Je věnována dějinnám období mezi pádem mykénské civilizace a ionským stěhováním a čtenář v ní najde zhodnoceno velké množství údajů z antické tradice a přesvědčí se, že se autor tentokrát důsledně pohybuje na pevné a reálné půdě. W. tu také tradičním způsobem chápe termín „ionské stěhování“; je to pro něho záležitost pomykénská, která nemá zřejmě ve W-ově pojetí nic společného se starší, mykénskou migrací do Malé Asie, jejíž existenci také W. uznává, ale jejíž nositele nepokládá, tak jak to učinil F. Cassola v práci *La Ionia nel mondo miceneo*, Napoli 1957 (viz SPFFBU E 4 (1959), 140—141), za přímé předchůdce pozdějších maloasijských Ionů a Aiolů.

I ve vývoji řecké epické tradice přikládá autor velký význam době mezi pádem mykénské kultury a Homérem; této problematice je věnována šestá kapitola díla (str. 159—186). W. si tu všímá jednak jazykové klasifikace Homérského jazyka, jednak projevů materiální kultury, které jsou doloženy v Homérovi a mohou být, pokud jde o jejich vznik, zařazeny do tohoto období. My se na tomto místě soustředíme hlavně na první z obou otázek. — Ani v této kapitole nejsou Websterovy názory na lingvistickou klasifikaci Homérského jazyka vyloženy nějak podrobněji. V zásadě se však W-ovo stanovisko příliš neliší od Georgieova pojetí, vycházejícího z these o mykénské koiné (viz o tom více v tomto čísle Sborníku prací str. 168). Jazyk mykénské poezie — i mykénských tabulek — měl podle W. smíšený charakter a obsahoval „slova i formy ze všech dílčích dialektů mykénských paláců“ (str. 161). Od tohoto jazyka vede prý potom přímá cesta přes jazyk pylských (lépe snad „peloponéských“ — A. B.) utečenců do Athén a odtud dále přes jazyk athénských kolonistů — ovšem s jazykovou příměsí i z ostatních částí pevninského Řecka — do ionských osad v Malé Asii. Teprve tam zůstal podle W. vývoj jazyka poezie definitivně pozadu za vývojem hovorové řeči, i když ta i nadále působila jistým vlivem. Ve shodě s tím řeší W. i otázku aiolismu u Homéra. Podle něho je lze rozdělovat do čtyř skupin (tak je tomu na str. 162; na str. 289 hovoří však jen o třech skupinách): a) starobylé zjevy mykénské, které jsou doloženy i na tabulkách a nejsou aiolismy ve vlastním smyslu toho slova, b) velmi rané výpůjčky mykénské poezie z aiolštiny, c) skupina raných formulí, d) jazykové projevy aiolsko-ionského sousedství v Malé Asii. Georgieovu pojetí se tato koncepce podobá zejména ve svých začátcích (pokud jde o pojetí mykénštiny jako dialektu smíšeného z více nářečních komponentů, jimiž se původně mluvilo v centrech mykénské kultury); v další fázi se však W. liší od Georgieva tím, že vede z mykénských center přímou linii do Ionie i u hovorového jazyka, kdežto G. nepožívá s tím, že by se mykénština mohla v pozdější době spojovat s některým z tradičních řeckých nářečí. W-ova teorie poskytuje zajímavé řešení problému, nicméně autorovo spojování jazyka epické poezie se skutečnou hovorovou řečí po tak dlouhou dobu, a také jeho příliš umělá teorie aiolismu nejsou příliš přesvědčivé. Lingvističtější stanovisko tu jistě zastává P. Chantraine (viz výše jeho stať z *Athenaea*), když výrazně odděluje Homérskou řeč — jako jazyk umělý — od sku-

tečných řeckých dialektů a pokládá za jeden z nejdůležitějších faktorů, které přispěly ke konečnému utváření jazyka homérských básní, dlouholetý vývoj, za něhož se tohoto formování účastnilo postupně několik řeckých nářečí — dialekty achajské, aiojské i ionské (srov. o této teorii, vyslovené poprvé Meillemem, více ve SbFFBU E 4 (1959), 120n.).

V sedmé kapitole (str. 187—207) se autor zabývá protogeometrickým a geometrickým uměním a pokouší se najít shody uměleckého projevu ve výtvarném a v slovesném umění této doby. Alespoň jeden příklad: na str. 205n. pokládá W. za charakteristické pro geometrickou keramiku dva principy — jednak dává umělec té doby při své tvůrčí činnosti přednost zobrazení typického před jedinečným, jednak zobrazuje na každé scéně maximum podrobností, třeba irrelevantních, a vkládá do ní i různé přídatné motivy z myšlených souvislostí. Autor pak srovnává s touto výtvarnou technikou i literární praxi Homérovu v těch partiích, v nichž se používá stálých epithet, podrobných popisů a různých přídatných odkazů. Kam až mohou Websterovy snahy o sledování takového paralelismu jít, ukazuje Websterova myšlenka vyslovená na str. 207: pro scény na geometrické keramice je podle něho charakteristické „parataktické nahromadění“ motivů a nikoli jejich „hypotaktický systém“, a to se ihned stává W-ovi podnětem k vytvoření paralelismu mezi touto myšlenkou a převládající parataxi ve skladbě homérského jazyka.

Osmá kapitola (str. 208—284), rozsahem největší, pojednává o Homérovi a jeho bezprostředních předchůdcích. Nejprve se autor pokouší odlišit pozdní elementy v Iliadě a Odysseji; zvláštní oddíl tu věnuje „delšímu typu“ homérských přirovnání a některým druhům stereotypního opakování veršů. Mnoho místa si vyhradil i pro rozbor stavby obou Homérových básní, pro úvahy o provozování epické poesie za doby Homérovy a o vztahu obou básní mezi sebou. O autorových názorech, pokud jde o nejdůležitější otázky homérské problematiky, lze říci toto: Autor pokládá obě básně za tvůrčí umělecký čin, vykonaný ovšem teprve na konci dlouhé epické tradice, jež sahá svými počátky až do doby mykénské. Ilias nebyla složena o mnoho dříve než kolem r. 750 př. n. l. a Odysseja nikoli o mnoho později než kolem r. 720 př. n. l. Určitě však Odysseja nevznikla bez znalosti Iliady. Pokud jde o osobu autora obou eposů, nelze podle W. vyvrátit možnost, že obě básně jsou dílem Homérovým, Ilias dílem jeho mládí a Odysseja dílem stáří.

V poslední, deváté kapitole práce (str. 284—298) shrnul autor závěry, ke kterým došel v kapitolách předchozích. Ve shodě s tím, co tu již bylo řečeno, se pokouší zejména zdůraznit dvě myšlenky. Jednak je přesvědčen o velmi výrazné závislosti mykénské kultury, a tím nepřímou řecké kultury archaického období, na orientálních vzorech, jednak se pokouší dokázat na rozboru předhomérských kulturních poměrů vzájemnou paralelnost ve vývoji jak umění výtvarného tak i slovesného. Tato Websterova koncepce je sice zajímavá a může být v mnohém podnětná, je však nepochybně zároveň dosti jednostranná. Výhrady, které byly v této recenzi vzneseny, nezmenší však nikterak velkou cenu bohatého materiálu, který autor sebral, a mnoha bystrých pozorování, která jsou v knize obsažena.

Antonín Bartoněk

S. J. Lurja, Jazyk i kultura mlkenskoi Greciji, Moskva—Leningrad, Akademiya nauk SSSR, 1957. Stran 402.

Lurjova kniha je jednou z několika málo samostatných monografií, které byly v posledních letech věnovány otázkám, spojeným s interpretací textů psaných lineárním písmem B. Práce se skládá ze tří částí, z oddílů lingvistického (výkladu o mykénském sylabáti, o fonetických a morfologických zvláštностech mykénštiny a o její nářeční klasifikaci), dále z části věnované životu v mykénském Řecku a z krátkého výboru mykénských textů.

Při rozboru první části knihy nebudeme podávat soustavný výklad o Lurjových epigra-